

Taberî'den itibaren pek çok müslüman âlim bu iki kavmi aynı kabul etmiştir.

Kur'an'da Hz. Şuayb'ın, kavmini Allah'tan başka tanımadığına inanmaya, kendisinin peygamberliğini benimseyip sadece Allah'a kulluk etmeye (eş-Şuarâ 26/176-179; el-A'râf 7/85), ölçü ve tartıyı doğru yapmaya, insanlar arasında adaleti gözetmeye, haksızlıkta bulunmamaya, bozgunculuk yaparak yeryüzünde karışıklık çıkarmamaya (el-A'râf 7/85-86, 90; Hûd 11/84-86; eş-Şuarâ 26/181-183) davet ettiği; uyarıları dikkate almadıkları takdirde Nûh, Hûd, Sâlih ve Lût peygamberlerin kavimlerinin başına gelenlerin kendi başlarına da gelebileceği konusunda onları uyardığı, özellikle Lût kavminin kendilerine çok uzak olmadığını hatırlattığı (Hûd 11/89) haber verilir. Bazı kaynaklarda, Hz. Şuayb'ın Allah'ın emirlerini kavmine tebliğindeki tatlı üslûbu ve güzel anlatımından dolayı "hatîbü'l-enbiyâ" diye nitelendirildiği ifade edilir (Taberî, *Târîh*, I, 327; İbn Ebû Hâtîm, VIII, 2814; Kurtubî, VII, 248). Medyen kavminin Hz. Şuayb'ın yaptığı uyarıları dikkate almaması yüzünden şiddetli bir deprem (el-A'râf 7/91; el-Ankebût 29/37), şiddetli bir ses (Hûd 11/94) ve "gölge günü" azabı ile (eş-Şuarâ 26/189) yok edildiği, bu cezadan sadece Şuayb'a inananların kurtulduğu bildirilir. Hz. Şuayb ve ona inananlar bazılarına göre Mekke'ye gitmişler ve orada ölmüşler, bazılarına göre ise aynı yerde yaşamaya devam etmişlerdir.

BİBLİYOGRAFYA :

Hasan el-Basrî, *et-Tefsîr* (nşr. Muhammed Abdürrahîm), Kahire 1992, II, 189; İbn Sa'd, *et-Tabakât*, I, 47, 54-55; İbn Habîb, *el-Muḥabber*, s. 296, 389; İbn Kuteybe, *el-Ma'ârif* (Ukkâşe), s. 41-42; Taberî, *Târîh* (Ebû'l-Fazl), I, 325-329, 396-400; a.m.f., *Câmi'u'l-beḡân*, Beyrut 1412/1992, V, 542-546; VI, 3-7; VII, 96-107, 530; IX, 471-475, 530; X, 139-140; İbn Ebû Hâtîm, *Tefsîrü'l-Ḳur'âni'l-âzîm* (nşr. Es'ad Muhammed et-Tayyib), Mekke 1417/1997, V, 1519-1524; VI, 2070-2079; VII, 2270-2271; VIII, 2810-2817; IX, 2965-2966; Mâtürîdî, *Te'vilâtü'l-Ḳur'ân* (nşr. Halil İbrahim Kaçar), İstanbul 2007, X, 332-335; XI (nşr. Ali Haydar Ulusoy), İstanbul 2008, s. 32, 120; Mes'ûdî, *Mürûcû'z-zeheb* (nşr. B. de Meynard – P. de Courteille), Beyrut 1966, I, 54; II, 281-282; Makdisî, *el-Bed' ve't-târîh*, Beyrut, ts. (Dâru Sâdir), III, 66, 75-77, 85; Ebû'l-Leys es-Semerkandî, *Tefsîr* (nşr. Mahmûd Mataracı), Beyrut, ts. (Dâru'l-Fikr), I, 546-549; II, 165-169, 260-261; İbnü'n-Nedîm, *el-Fihrist* (nşr. Rizâ – Teceddüd), Tahran 1971, s. 7; Sa'lebî, *Ḳıssaşü'l-enbiyâ*, Kahire, ts. (Mektebetü'l-Cumhûriyyeti'l-Arabiyye), s. 178-179, 186-188; Muhammed b. Abdullah el-Kisâî, *Ḳıssaşü'l-enbiyâ* (nşr. I. Eisenberg), Leiden 1922, s. 191-194; İbnü'l-Cevzî, *el-Muntazam*, I, 324-330; Kurtubî, *el-Câmi'*, VII, 247-252; XIII, 134-137, 267-279; Beyzâvî, *Envârü't-tenzil ve esrârü't-te'vîl* (nşr. H. O. Fleischer),

Lipsiae 1846-48, II, 59; Takıyyüddin İbn Teymiyye, *Ḳıssaşü'l-enbiyâ* (nşr. M. Reşâd Sâlim, *Câmi'u'r-resâ'il* içinde), Kahire 1389/1969, I, 61-66; Ebû'l-Fidâ İbn Kesîr, *Tefsîrü'l-Ḳur'âni'l-âzîm* (nşr. Halil el-Meys), Beyrut, ts., III, 297, 330; a.m.f., *Ḳıssaşü'l-enbiyâ* (nşr. Seyyid el-Cümeylî), Kahire 1989, s. 197-209; Âlûsî, *Rûhu'l-me'âni*, VIII, 175-176; XIV, 75; G. L. Harding, *An Index and Concordance of Pre-Islamic Arabian Names and Inscriptions*, Toronto 1971, s. 349-350; C. E. Bosworth, "The Qur'anic Prophet Shu'aib and Ibn Taimiyya's Epistle Concerning Him", *Medieval Arabic Culture and Administration*, London 1982, s. 425-440; J. Strong, *Strong's Exhaustive Concordance of the Bible*, Peabody, ts. (Hendrickson Publishers), s. 677-678; Nöldeke, "Midian", *Encyclopaedia Biblica*, Toronto 1902, III, 3079-3081; Fr. Buhl, "Medyen Şuayb", *IA*, VII, 473-474; A. Rippin, "Shu'aib (A Prophet)", *Encyclopaedia of the Holy Qur'an* (ed. N. K. Singh – A. R. Agwan), Delhi 2000, IV, 1363-1365.

MEHMET ÜMİT

ŞUAYB b. EBÛ HAMZA

(شعيب بن أبي حمزة)

Ebû Bişr Şuayb
b. Dînâr el-Ümevî el-Hımsî
(ö. 162/779)

Hadis hâfızı, kâtip.

Humus'ta doğdu. Babasının künyesiyle Şuayb b. Ebû Hamza diye anıldı. Nâfî', İbn Şihâb ez-Zührî, Ebû'z-Zinâd, İkrime b. Hâlid, İbnü'l-Münkedir, Zeyd b. Eslem gibi hocalardan ders aldı. Oğlu Bişr başta olmak üzere Ebû Hayve, Velîd b. Müslim, İsmâil b. Ayyâş, Bakıyye b. Velîd ve Ebû'l-Yemân onun talebeleri arasında yer alır. Yahyâ b. Maîn, yazısı güzel olan ve Dîvânü'n-nafakât'ta görev yapan Şuayb'ın Emevî Halifesi Hişâm b. Abdümelik için Zührî'den imlâ yoluyla hadis yazdığını zikretmektedir (Zehebî, *A'lâmü'n-nübelâ*, VII, 188). Şuayb, İbn Şihâb ez-Zührî'ye kâtiplik yaptı ve onun en güvenilir talebesi oldu. Bu hocadan rivayet ettiği hadislerin sayısı 1700'ü bulmaktadır. Şuayb'ın ölümüne yakın bir zamanda oğlu Bişr'in de yanında bulunduğu bir sırada bazı öğrencileri kendisinden hadis yazmak istediklerini söylemişler, Şuayb da büyüğe bir sepeti gösterek, "Bunlar Zührî'den dinleyip yazdığım ve daha sonra tashih ettiğim hadislerdir, isterseniz bunları benden rivayet edebilirsiniz" demiş, talebelerin rivayet sırasında hangi sığayı kullanacaklarını sormaları üzerine de "enbeenâ Şuayb, ahberanâ Şuayb" diyebileceklerini belirttiğinden sonra aynı hadisleri kendisinden semâ ve kıraat yoluyla alan oğlu Bişr'den de rivayet edebileceklerini ilâve etmiştir (Ebû Zür'a ed-Dîmaşki, I, 433, 434; Zehebî, *A'lâmü'n-nü-*

belâ, VII, 190). Şuayb 162'de (779) vefat etti. Bu tarih 163 olarak da zikredilmiştir. Ahmed b. Hanbel'in, kitaplarını gördüğünü ve bunların zabt yönünden sağlam olduğunu söyleyerek kendisinden övgüyle söz ettiği Şuayb hakkında hadis münekkîtlerince sika ve sebt gibi değerlendirmeler yapılmıştır. Şuayb'ın rivayet ettiği hadisler *Kütüb-i Sitte*'de yer almaktadır.

BİBLİYOGRAFYA :

Ahmed b. Hanbel, *el-İlel* (Koçyiğit), I, 120-121, 127; II, 90; Fesevî, *Târîh* (nşr. Ekrem Ziyâ el-Ömerî), Medine 1410/1990, I, 151; Ebû Zür'a ed-Dîmaşki, *Târîh* (nşr. Şükrullah b. Ni'metullah el-Kücânî), Dîmaşk 1980, I, 272, 409, 416, 433, 434; II, 703, 715, 716; Zehebî, *A'lâmü'n-nübelâ*, VII, 187-192; a.m.f., *Tezkiretü'l-huffâz*, I, 221-222; İbn Hacer, *Tezhibü't-Tezhib*, IV, 351-352.

ABDÜLKADİR ŞENEL

ŞUAYB b. MUHAMMED

(شعيب بن محمد)

(ö. II./VIII. yüzyıl ortaları [?])

Hâricî fırkalarından
Acârîde'nin tâli bir grubu olan
Şuaybiyye'nin kurucusu
(bk. ACÂRİDE).

ŞUAYB ŞEREFEDDİN EFENDİ

(1842-1911)

Gülşenî-Sezâî şeyhi.

Edirne'de doğdu. Edirne Velî Dede Gülşenî Dergâhı şeyhi Mehmed Seyfullah Efendi'nin oğludur. Soyu beşinci kuşakta Gülşeniyye'nin Sezâiyye kolunun pîri Hasan Sezâî-yi Gülşenî'nin damadı Şeyh Ahmed Müsellem Efendi'ye ulaşır. Tahsiline Konyalı Hacı Mahmud Efendi'nin yanında başladı. Edirne rüşdiyesinde Kütahyalı Osman Efendi'den Arapça ve Farsça, Berberzâde Mehmed Efendi'den dinî ilimleri öğrendi. Babasının vefatı üzerine yirmi yaşlarında İstanbul'a giderek Molla Aşkî Dergâhı'nda Gülşeniyye'den Gürcü Ali Efendi'nin halifelerinden Bolulu Şeyh Mustafa Hilmi Efendi'ye intisap etti. Kendisine Gülşenî tacı ve hırkası verildikten sonra Edirne'ye döndü. Mânevî bir işaretle 1864 yılında tekrar İstanbul'a giderek şeyhinden Gülşenî icâzetnâmesi aldı ve Edirne'ye gelip Velî Dede Gülşenî Dergâhı meşihatını üstlendi. Üç yıl sonra şeyhi Mustafa Hilmi Efendi'nin vefatı üzerine Eskicami müderrisi Hâfız İsmâil Rüşdü Efendi'den tefsir ve hadis okumaya başladı; tasavvufî konularda kendisinden faydalandı. 1873'te Halıkâli Dergâhı şeyhi Hayrabolulu Mehmed

Mahvî ile tanışarak ondan feyiz aldı. Böylece Gülşeniyye'nin Hâletiyeye koluna da intisap etmiş oldu. Hocası İsmâil Rüşdü'nün aracılığıyla tanıştığı Harîrîzâde Kemâled-din Efendi'den 1876 yılında Nakşibendiyeye, Celvetiyye, Şâbâniyye, Kâdiriyye, Rifâiyye ve Halvetiyye tarikatlarından icâzet alırken kendisi de ona Gülşeniyye icâzeti verdi. Edirne, Uzunköprü ve Keşan civarında yaptığı seyahatlerle etrafında geniş bir mürid halkası oluşan Şuayb Şerefeddin Efendi, Velî Dede Gülşenî Dergâhı'nda uzun yıllar irşad faaliyetinde bulundu ve 5 Haziran 1911 tarihinde Uzunköprü'de vefat etti. Cenaze namazı Edirne Eski Camii'nde kılındıktan sonra dergâhın hazîresinde Ahmed Müsellem Efendi'nin kabrinin yanına defnedildi. Hüseyin Vassâf ölümüne "şeyh-i ârif billâh" ifadesini, halifesi Şeyh Mehmed Şehrî, "Dem-i hûya verip demi pîr-i azîz Şerefeddin / Verdi hûya dem-i hû pîr-i âlem Şerefeddin / Habîbi hû dedi vardı cenâb-ı Şâh Şerefeddin" mısralarını tarih düşürmüştür.

Şuayb Şerefeddin Efendi'nin ikinci eşi Sümbül Hanım'dan Ali Seyfullah, Mehmed İrfan, Mehmed Kemâleddin ve Mehmed Vefâ adında dört oğlu ile Dervişe Hanım adlı bir kızı dünyaya gelmiştir. Ali Seyfullah, Uzunköprü'de mektep muallimi iken yirmi iki yaşında veremden ölmüş, Mehmed İrfan ve Mehmed Kemâleddin, I. Dünya Savaşı'nda Suriye cephesinde şehid düşmüş, Mehmed Vefâ, Uzunköprü'de ablası Dervişe Hanım ve eşi Gülşenî – Rifâî şeyhi Mustafa Zevkî Efendi'nin yanında hayatını sürdürmüştür. Şuayb Efendi'nin soyu kızı vasıtasıyla devam etmiş, aile 1934'te çıkan soyadı kanununun ardından Keçeci soyadını almıştır. Şuayb Efendi'nin vefatından sonra dergâhın postnişinliğine oğlu Mehmed İrfan Efendi, küçük kardeşi İsmâil Talat Efendi, yeğenleri Hâfız Sırrî ve Ahmed Hayâlî efendilerle damadı Mustafa Zevkî Efendi geçmiştir. Bunlar tarikat terbiyesini Şuayb Şerefeddin Efendi'den almışlardır. "Şerefeddin-i Sâni" lakabını alan Şeyh Ahmed Hayâlî ayrıca Hüdâyî Âsitânesi postnişinini Şeyh Gülşen Efendi'den Celvetî, Uzunköprü Müftî Ferîdüddin Efendi Dergâhı şeyhi Emin Efendi'den Rifâiyye icâzeti almış, münhal olan Saçlı İbrâhim Efendi Tekkesi'nde Rifâî şeyhliği yapmıştır.

Hüseyin Vassâf'ın melâmet ve mahviyet ehli, vahdet-i vücûd zevkine mazhar bir mürid olarak tanımladığı Şuayb Şerefeddin Efendi, Gülşeniyye tarikatı mensuplarınınca tarikatın son devirdeki müceddidi sayılmıştır. Nitekim, "Fâris-i meydân-ı

aşkımların Gülşen-i Sâni / Mürdeler ihyâ eder ol cân ile cânan benim" maktâ' beyitli bir fahriyyesinde kendisini ikinci İbrâhîm-i Gülşenî diye niteler. Pîrleri İbrâhîm Gülşenî ve Hasan Sezâî'nin yolundan giden Şuayb Efendi, Hüseyin Vassâf'a ve diğer halifelerine gönderdiği mektuplarıyla Hasan Sezâî'nin mektubat geleneğini sürdürmüştür ve mektup yazma biçiminde, üslûbunda, kullandığı mühürde onu taklit etmiştir. Hüseyin Vassâf'ın naklettiğine göre Şuayb Şerefeddin Efendi Anadolu, Rumeli ve Arabistan'da olmak üzere 400'den fazla halife yetiştirmiştir (altmış beş kadar halifenin isim listesi için bk. *Sefîne-i Evliyâ*, III, 278). En başta gelen müridlerinden biri olan Hüseyin Vassâf, şeyhinin kendisine yolladığı altmış üç mektubu *Mürâselât* adlı eserinde toplamıştır (Süleymaniye Ktp., Yazma Bağışlar, nr. 2310). Şeyh ile mürid arasındaki mektuplaşma geleneğinin önemli örneklerinden olan *Mürâselât*'ta ayrıca Şeyh Şuayb'ın diğer halifelerine gönderdiği mektup sûretleri, hayatı hakkında bilgiler, "Şeref" mahlasıyla yazdığı bazı şiirler, Vassâf'ın Şeyh Şuayb'a ve bazı halifelerine yolladığı mektuplarla cevapları da yer almaktadır. Şadiye Çimen, *Şuayb Şerefeddin-i Gülşenî: Hayatı, Eserleri ve Mektupları* adıyla bir yüksek lisans tezi hazırlamıştır (2002, MÜ Sosyal Bilimler Enstitüsü).

Eserleri. 1. *Îzâhu'l-merâm fî meziyyeti'l-ke-lâm*. Hasan Sezâî'nin, "Kalem-i sun'-i ezel her ne ki tahrîr etti / Kaydedip suh-i ebedde anı takrîr etti" beytiyle başlayan beş beyitlik gazelinin şerhidir (İstanbul 1310). Kalem sûresinin ilk âyetinin bir nevi îşârî tefsiri sayıldığından *Şerhu'n-noktati ve'l-kalem* adıyla da anılır. Eser, Yaman Arıkan tarafından sadeleştirilerek *Kâinâtın Mihveri* adıyla yayımlanmış (İstanbul 1975), bu yayının bazı ilâvelerle birlikte *Îzâhu'l-merâm fî meziyyeti'l-ke-lâm* ismiyle ikinci baskısı yapılmıştır (İstanbul 2001). **2.** *Risâle-i Nûr*. Allah'ın "nûr" isminin İbnü'l-Arabî, Niyâzî-i Mısri ve Hasan Sezâî'nin fikirleri çerçevesinde izahından ibarettir. Hacmi küçük olan risâle *Mürâselât*'ta bulunmaktadır. Ayrıca sadeleştirilerek *Îzâhu'l-merâm*'ın ikinci baskısına eklenmiştir. Hüseyin Vassâf, Şuayb Efendi'nin ayrıca *Şerh-i Salât-ı Meşîşiyeye*, *Keşî's-salât*, *Alâ Rivâyet-i Besmele-i Şerîf* ve *Hâtıra Defterleri* adlı eserleri olduğundan bahsetmektedir. Vassâf, *Hâtıra Defterleri*'nin bir kısmının Uzunköprü'de damadı Şeyh Mustafa Zevkî Efendi'de, diğerlerinin Gülşenî Velî Dede Kütüphanesi'nde bulunduğunu söyler.

Şuayb Şerefeddin'in Dede Ömer Rüşenî'nin bazı kaside, gazel ve rubâileriyle *Miskinnâme*'sinin bazı bölümlerinden ve diğer mesnevilerinden yaptığı bir seçme *Âsâr-ı Aşk* adıyla yayımlanmıştır (İstanbul 1316).

BİBLİYOGRAFYA :

Harîrîzâde, *Tibyân*, II, 128^{a-b}; Hüseyin Vassâf, *Mürâselât*, Süleymaniye Ktp., Yazma Bağışlar, nr. 2310; a.m.f., *Sefîne-i Evliyâ* (haz. Mehmet Akkuş – Ali Yılmaz), İstanbul 2006, III, 249-286; Himmet Konur, *Hasan Sezâî ve Mektupları Işığında Tasavvuf Hayatı*, İzmir 2003, s. 43-44; Selami Şimşek, *Edirne'de Tasavvuf Kültürü*, İstanbul 2008, s. 91-102; Mustafa Uzun, "Dede Ömer Rüşenî", *DİA*, IX, 81; Cemal Kurnaz – Mustafa Tatcı, "Hüseyin Vassâf", a.e., XIX, 18.

SEMİH CEYHAN

ŞUAYBİYYE

(bk. MEDYENİYYE).

ŞUAYBİYYE

(الشعبية)

Hâricî fırkalarından Acârîde'ye mensup Şuayb b. Muhammed'in (ö. II./VIII. yüzyıl ortaları [?]) görüşlerini benimseyen tâli bir fırka (bk. ACÂRİDE).

ŞUAYBİYYE

(الشعبية)

Şemseddin Muhammed b. Muhammed b. Şuayb el-Hicâzî'ye (ö. 1040/1630) nisbet edilen bir tarikat (bk. TARİKAT).

ŞU'BE b. AYYÂŞ

(bk. EBÛ BEKİR b. AYYÂŞ).

ŞU'BE b. HACCÂC

(شعبة بن الحجاج)

Ebû Bistâm Şu'be b. el-Haccâc b. el-Verd el-Ezdi el-Basri (ö. 160/776)

Tebeu't-tâbiin neslinden muhaddis, ricâl âlimi.

82-87 (701-706) yılları arasında Vâsıt'ta doğdu. Ailesi hakkında fazla bilgi yoktur, ancak ebeveyninin hadis öğrenmeye meraklı kişiler olduğu anlaşılmaktadır (Ab-